

VLADIMIR NABOKOV • **Cinnet**

Kelebek: Orange-Barred Giant Sulphur
Fotograf: Nabokov, Mentone'deki evlerinin önünde, Aralık 1937

Despair

© 1965, 1966 Vladimir Nabokov

Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 896 • Çağdaş Dünya Edebiyatı 179

ISBN-13: 978-975-05-0143-2

© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1-5. BASKI 2003-2014, İstanbul

6. BASKI 2017, İstanbul

DİZİ EDITÖRÜ Fatih Özgüven

DİZİ KAPAK TASARIMI Bülent Erkmen

KAPAK UYGULAMA Zeynep Arman

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3

Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Deve Kaldırım Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VLADIMIR NABOKOV

Cinnet

Despair

ÇEVİREN *Nazım Dikbaş*

VLADIMIR NABOKOV 1899'da St. Petersburg'da doğdu. Varlıklı, liberal bir ailenin en büyük oğluydu. Bolşevikler iktidara geldiğinde aile Rusya'dan ayrılarak önce Londra'ya, sonra Berlin'e gitti. Nabokov, öğrenimini Cambridge, Trinity College'da tamamladı. 1923 ile 1940 arasında anadilinde romanlar, hikâyeler, oyunlar, şiirler yazdı ve kuşağının seçkin Rus göçmen yazarlarından biri olarak ün kazandı. 1940 yılında karısı ve oğluyla ABD'ye göç etti ve 1941'den 1948'e kadar Wellesley College'da dersler verdi. 1955'te yayımlanan *Lolita*'nın (İletişim, 1999) dünya çapındaki başarısından sonra, 1959'da Cornell Üniversitesi Rus Edebiyatı profesörlüğünden emekli olarak İsviçre'ye yerleşti. Nabokov, İngilizce yazdığı ilk romanı *Sebastian Knight'in Gerçek Yaşamı*'ni (İletişim, 2003) 1941'de yayımladı ve ondan sonra bu dili şaşırtıcı bir yaratıcılıkla kullanarak eserlerini İngilizce yazmaya devam etti. Vladimir Nabokov 1977'de, İsviçre'nin Montreux kentinde öldü. *Lolita* dışında, önemli romanları arasında, fantastik bir aile romanı parodisi olan *Ada ya da Arzu* (İletişim, 2002) ve *Solgun Ateş* (İletişim, 2013) sayılmalıdır. İletişim Yayınları'ndan çıkan diğer kitapları: *Karanlıkta Kahkaha* (1993); *Pnin* (1999); *Bir Günbatımının Ayrıntıları* (1999); *Rua, Dam, Vale* (2000); *Lujin Savunması* (2001); *Cinnet* (2003); *Göz* (2005); *İnfaza Çağrı* (2007); *Saydam Şeyler* (2010); *Konuş, Hafıza* (2011); *Nikolay Gogol* (2012); *Maşenka* (2012); *Laura'nın Aslı* (2012); *Rus Edebiyatı Dersleri* (2013), *Edebiyat Dersleri* (2014), *Yetenek* (2016).

Véra'ya

ÖNSÖZ

Despair/Cinnet'in Rusça metni (*Oçayaniye* - son derece hoş tınılı bir çılgılık) 1932'de Berlin'de yazılmıştı. Paris'te yayımlanan *Sovremenye Zapiski* adlı göçmen dergisi onu 1934 boyunca tefrika etti ve göçmen yayınevi Petropolis kitabı 1936'da Berlin'de yayımladı. Diğer bütün eserlerim gibi *Oçayaniye* de (Hermann'ın tahmininin aksine) o polis devletlerinin en güzel örneğinde yasak.

1936'nın sonunda, hâlâ -başka bir canavarlığın borusunu öttürmekte olduğu -Berlin'de yaşarken *Oçayaniye*'yi bir Londra yayınevi için çevirdim. Bütün edebiyat hayatım boyunca Rusça yazılarımın sayfa kenarlarına İngilizce birşeyler karalamış olmama rağmen, bu benim İngilizce'yi aşağı yukarı sanatsal denebilecek bir amaçla kullanma yolunda ilk teşebbüsümdü (Cambridge Üniversitesi'nin dergisinde 1920 civarında yayımlanan sefil bir şiiri saymazsak). Sonuç bana üslup açısından hantal gelmişti, bunun üzerine Berlin'de bir acente vasıtasıyla yardımını edindiğim oldukça somurtkan bir İngiliz'den okumasını istedim metni; ilk bölümde birkaç hata buldu, ama sonra kitabı tasvip etmediği-

ni söyleyerek devam etmeyi reddetti; zannediyorum, gerçek bir itiraf olabileceğinden şüphelendi.

1937'de Londra'da John Long Limited *Cinnet*'i, uygun bir baskı ve arkasında kendi yayınlarının bir *catalogue raisonné*'siyle yayımladı. Bu ilaveye rağmen kitap kötü sattı ve birkaç yıl sonra bir Alman bombası bütün nüshaları yok etti. Geriye kalan tek örnek bildiğim kadarıyla bendeki - ama iki üç tanesi hâlâ Bournemouth'la Tweedmouth arası sahil pansiyonlarının karanlık raflarında terk edilmiş matbua arasında gizleniyor olabilir.

Bu baskı için otuz yıllık çevirimi yenilemekten fazlasını yaptım. *Oçayaniye*'nin kendisini elden geçirdim. Üç metni de karşılaştırma şansına sahip öğrenciler, daha ürkek zamanlarda sersemce dışta bırakılmış önemli bir pasajın eklendiğini fark edecekler. Bir akademisyenin gözüyle bakınca adil mi bu, akıllıca mı? Puşkin'in korkudan titreyen yorumcularına ne demiş olabileceğini kolaylıkla hayal edebiliyorum; ama 1935'te bu 1965 metnini okuyabilsem ne kadar mutlu olacağımı ve heyecan duyacağımı da. Genç bir yazarın bir gün dönüşeceği yaşlı yazara duyduğu coşkulu aşk, ihtirasın en takdire şayan biçimidir. Daha büyük kütüphanesindeki yaşça büyük adam bu aşka karşılık vermez, çünkü taze bir damak ve perde düşmemiş bir gözü esefle hatırlasa da, gençliğinin acemi çaylağına sabırsız bir omuz silmeden başka sunacağı bir şey yoktur.

Cinnet diğer kitaplarımın akrabasıdır ve onlar gibi ne bir toplumsal eleştiri içerir, ne de koşa koşa getirdiği ağızına sıkıştırılmış bir mesajı vardır. Ne insanın ruhsal organını uyandırır, ne de insanlığa doğru çıkış kapısını gösterir. Heyecanlı propagandayla yuhalanma arasındaki kısa yankı koridorunda öylesine kendinden geçerek alkışlanan ağır, kaba romanlardan çok daha az "fikir" içerir. Hevesli Freudyenin artıklarımın ıssızlığında bulup çıkardığını zannettiği çekici

biçimli nesne veya Wiener şnitzel rüyasına yakından bakıldığında ajanlarım tarafından düzenlenmiş alaycı bir serap olduğu anlaşılacaktır. Her ihtimale karşın, edebiyat “okulları” uzmanlarının bu sefer “Alman İzlenimcileri Etkisi”ni rastgele işe karıştırmaktan geri durmaları gerektiğini ekleyeyim: Almanca bilmiyorum ve İzlenimcileri hiç okudum - her kimseler. Öte yandan, Fransızca biliyorum ve birileri çıkıp da benim Hermann’a “varoluşçuluğun babası” diyecek mi diye merakla bekliyorum.

Bu kitap öteki göçmen romanlarına göre daha az Beyaz Rus havası taşır;* dolayısıyla otuzların solcu propaganda-sıyla büyütülmüş okuyuculara daha az şaşırtıcı ve sinir bozucu gelecektir. Öte yandan sıradan okuyucular, sade yapısını ve cana yakın sonunu memnuniyetle karşılayacaklardır - bu son Onbirinci Bölüm'deki kaba mektubun yazarının zannettiği kadar bildik olmasa da.

Kitapta birçok eğlendirici karşılıklı konuşma var ve Felix'i bir kış ormanında bulduğumuz son sahne elbette pek neşe verici.

Cinnet'in imbiklerinde çok sonraki bir romanın anlatıcısının sesine zerk ettiğim üslupsal zehirden bir iz bulma uğruna yapılacak kaçınılmaz girişimleri önceden sezme ve basımdan savmak elimde değil. Hermann ve Humbert ancak aynı sanatçının hayatının değişik dönemlerinde çizdiği iki ejderhanın birbirine benzediği manada benziyorlar birbirlerine. İkisi de nevrotik birer madrabaz, ancak Cennette Humbert'in senede bir kez alacakaranlıkta dolaşmasına izin verilen yeşil bir yol var; oysa Cehennem Hermann'ı asla dışarı iznine bırakmayacak.

(*) Bu durum 1939'da *Cinnet*'in Fransızca çevirisi hakkında dikkate değer ölçüde ahmakça bir makale kaleme alan komünist bir eleştirmenin (J.P. Sartre) “hem yazar hem de baş kahraman savaşın ve göçün kurbanı” demesini engellemedi.

Hermann'ın dördüncü bölümde mırıldandığı mısra ve mısra parçaları Puşkin'in 1830'larda karısına yazdığı kısa bir şiirden alınma. Burada onun tamamını kendi tercümemele, vezin ve kafiyesini koruyarak veriyorum, bu nadiren uygun düşecek -yoo, göz yumulacak- bir yaklaşım, ancak burada olduğu üzere, yıldızlar şiir semalarında çok özel bir konumdayken hoşgörülebilir.

Vakit erişti, sevgilim, vakit erişti... Kalbim istirahat istiyor.
Günler günleri kovalıyor ve her saatle beraber
Biraz da hayat geçiyor; ama bu arada sen ve ben
Beraber yaşamak istiyoruz ... heyhat! Ancak öldüğümüzde.
Saadet olmayacak yeryüzünde: ama huzur ve hürriyet olacak.
Çok zamandır kader şöyle bir gülsün istedim yüzüme:
Ben bitap köle, çok zaman düşündüm bir yolculuğa çıkmayı
İş ve saf mutlulukla dolu uzaklardaki bir yuvaya.

Çılgın Hermann'ın sonunda kuyruğunu toparlayıp kaçtığı “uzaklardaki yuva” ekonomik bir seçimle üç yıl önce satranç romanım *Lujin Savunması*'ni yazmaya başladığım Roussillon yakınlarına yerleştirildi. Hermann'ı orada, bozgununun günlünç zirvesinde bırakıyoruz. Ona sonunda ne olduğunu hatırlamıyorum. Ne de olsa on beş başka kitap ve onun iki katı kadar yıl girdi araya. Yönetmeye niyetlendiği filmi sonunda çekti mi çekmedi mi onu bile hatırlamıyorum.

VLADIMIR NABOKOV,
Montreux, 1 Mart 1965

BİRİNCİ BÖLÜM

Yazma gücümden ve fikirleri en yüksek zarafet ve canlılıkla ifade etmedeki harikulade yeteneğimden kesinkes emin olmasam... Hikâyeme, aşağı yukarı, böyle başlamayı kararlaştırmıştım. Dahası, okuyucunun dikkatini şu gerçeğe çekmeliydim, eğer bu güçten, bu yetenekten ve saireden yoksun olsa idim, sadece kısa süre önce olup biten kimi olayları anlatmamış olmazdım, anlatacak bir şey de olmamış olurdu, çünkü, mülayim okuyucum, zaten hiçbir şey olmamış olurdu. Aptalca belki, ama en azından anlaşılır. Sırf hayatın işleyişlerine nüfuz etmedeki Tanrı vergisi becerim, yaratıcılığımı aralıksız çalıştırmaktaki doğuştan gelen eğilimim bile... Bu noktada, dökülen azıcık kan uğruna gereksiz yaygara koparan yasaları ihlal edeni bir şairle veya bir sahne sanatçısıyla karşılaştırmalıydim. Ama zavallı solak arkadaşımın bir zamanlar dediği gibi: felsefi mütalaa zengin icadıdır. Kahrolsun o.

Giriş yapmayı bilmiyormuşum gibi gelebilir size. Gülünç bir sahnedir, sarkık yanaklarını löpürdete löpürdete, hantalca koşan yaşını başını almış bir bey, son otobüsün peşin-

den kahramanca bir hamle yapar, sonunda ona yetişir ve geçer, ama hareket halindeki araca atlamaya korkmaktadır, bön bir sırtımayla yavaşlar, tırıs tırıs yürümeye devam eder. O sıçramayı yapmaya cesaretim yok da ondan mı? Otobüs, motorbüs, hikâyemin kudretli montibüsü böğürüyor, ivme kazanıyor, bir daha geri dönmek üzere şimdi köşeyi dönecek. Oldukça iri, köşeli benzetmeler bunlar. Hâlâ koşmaktayım.

Babam, Reval’li Rusça konuşan bir Alman’dı, orada ünlü bir ziraat yüksekokuluna gitmiş. Safkan bir Rus olan annem, eski bir prens soyundandı. Sıcak yaz günlerinde, bu ağırkanlı kadın leylak rengi ipekler içerisinde, sallanan sandalyesinde arkasına yaslanır, yelpazesıyla serinleyerek çikolata yer dururdu, bütün jaluziler inik olur, yeni biçilmiş bir tarladan esen rüzgâr onları mor yelkenler gibi dalgalandırdı.

Alman uyruklu olduğumdan savaş sırasında gözaltına alındım... büyük talihsizlik, St Petersburg Üniversitesi’ne daha yeni girdiğim düşünülürse. 1914’ün sonundan 1919’un ortasına kadar tam bin on sekiz kitap okudum... hesabını tutuyordum. Almanya’ya dönerken Moskova’dan üç ay ayrılamadım ve orada evlendim. 1920’den beri Berlin’de yaşıyordum. 1930 Mayıs’ının dokuzuncu günü, otuz beş yaşımı doldurmuş...

Küçük bir sapma: annem hakkındaki o kısım kasten söylenmiş bir yalandı. Aslında halktan bir kadındı, sade ve bayağı, üzerinde belden sarkan bir çeşit bluz, sefil giyimli. Elbette, demin yazdıklarımın üzerini karalayabilirdim, ama onu asli özelliklerimden birinin numunesi olarak bilerek ellemiyorum: havai, ilham dolu yalancılığımın.

Neyse, dediğim gibi, 1930 Mayıs’ının dokuzuncu günü Prag’da bir iş gezisindeydim. Çikolata işindeydim. Çikolata iyi bir şeydir. Sadece bitter çikolatadan hoşlanan küçükha-

nımlar vardır... müşkülpesent ukalacıklar. (Niye bu üslupla yazdığımından ben de emin değilim.)

Ellerim titriyor, çılgık atmak veya bir şeyi büyük bir gü-rültüyle kırıp parçalamak istiyorum... Bu ruh durumunun hafif bir hikâyenin yavan anlatımına uygun olduğunu söy-lemek mümkün değil. Kalbim kaşınıyor, iğrenç bir duygu. Sakin olmalıyım, soğukkanlılığımı muhafaza etmeliyim. Yoksa devam etmenin anlamı yok. İyice sakinleş. Çikolata, herkesin bildiği gibi... (okuyucu burada çikolata yapımına ilişkin kafasına göre bir tasvir uydursun). Ambalajın üze-rindeki markamızda leylak rengi bir elbise giymiş, elinde yelpaze tutan bir kadın vardı. İflasın eşliğindeki yabancı bir şirketi, Çekoslovakya'ya satış yapabilmemiz için fabrikala-rındaki üretim işlemlerini bizimkine dönüştürmelerine ik-na etmeye çalışıyorduk, Prag'a yolum bu sebeple düşmüştü. Dokuz Mayıs sabahı otelimden bir taksiye bindim ve... Büt-ün bunları kâğıda dökmek sıkıcı. Beni ölümüne sıkıyor. Fakat can alıcı noktaya bir an önce ulaşmayı ne kadar arzu-lasam da, ön hazırlık mahiyetinde birkaç açıklama gerekli. Öyleyse onları aradan çıkaralım: şirketin ofisi şehrin en dış mahallelerinden birindeydi ve aradığım adamı bulamamış-tım. Bana onun bir saate kadar döneceğini söylediler...

Okuyucuya demin tam burada araya uzunca bir boşluk girdiğini söylemeliyim galiba. Güneş batacak zaman buldu ve batarken Fujiyama'yı fazlasıyla andıran bir Pirene zirve-sinin üzerindeki bulutları kan kırmızısına boyadı. Yadırga-tıcı bir tükenmişlik hissi içerisinde oturuyorum, bir rüzgâr-ın uğultusuna ve kükremesine kulak vererek, bir sayfa ke-narlarına burunlar çizerek, belli belirsiz bir uykuya dalıp sonra titreyerek uyanıp yeniden başlayarak. Sonra yine içimdeki o karıncalanma büyüyüveriyordu, o dayanılmaz çarpıntı... iradem ise boş bir dünyada öyle sönük yatıyor... ışığı açmak ve kalemime yeni uç takabilmek için büyük bir

çaba göstermem gerekti. Eskisi, çentilmiş ve bükülmüştü ve artık yırtıcı bir kuşun gagasına benziyor. Hayır, bunlar yaratıcı çırpınışlar değil... bambaşka birşeyler.

Neyse, dediğim gibi, adam yoktu, bir saat sonra dönecekti. Yapacak başka işim olmadığından gezintiye çıktım. Canlı, taze, mavisini nokta nokta bir gündü; rüzgâr, buradakinin uzak bir akrabası, dar sokaklarda kanatlanarak yolunu buluyor, arada bir, bir bulut güneşi sanki eliyle örtüyor sonra güneş bir sihirbazın elinde beliren bozuk para gibi tekrar ortaya çıkıyordu. Yatalakların tekerlekli sandalyelerde arşınladığı park kabarmış leylakçılılarıyla dolup taşan bir tufandı. Dükkân tabelalarına baktım; artık başka anlamların altında gömülü kalmış ama tanıdığım Slavca kökenli bir kelime gördüm. Ellerimde yeni sarı eldivenler vardı ve amaçsızca ilerlerken kollarımı sallayıp duruyordum. Sonra birden ev sırası sona erdi ve karşımda ilk bakışta oldukça kırsal ve çekici görünen geniş bir arazi çıktı.

Bir askerin beyaz bir ata talim yaptırdığı birkaç barakanın önünden geçtikten sonra, ayağımın altında yumuşak yapışkan toprağı hissettim; hindibalar rüzgârda titriyor, tabanı delik bir ayakkabı bir çitin altında güneşin tadını çıkarıyordu. Daha ileride, fevkalâde dik bir tepe, gökyüzüne doğru meylediyordu. Tırmanmaya karar verdim. Fevkalâdeliğinin bir yanılısına olduğu anlaşıldı. Bodur kalmış kayın ağaçları ve mürver çalıları arasında basamak basamak oyulmuş zikzak bir yol çıktıkça çıkıyordu. Önceleri, hemen bir sonraki dönemeçte karşıma vahşi ve harikulade güzel bir manzara çıkacağını hayal ediyordum, ama maalesef çıkmadı. O süklüm püklüm bitkiler beni tatmin etmeyecekti. Çalılar çıplak toprakta cılız cılız direniyordu, her yana kâğıt parçaları, paçavralar, eski tenekeler atılmıştı. Patikanın basamaklarını terk etmek mümkün olmuyordu, çünkü yamaca iyice gömülmüşlerdi; iki yanda ağaç kökleri

ve çürümüş yosun parçaları, bir delinin korkunç ölümüne sahne olmuş bir evin kullanılmaz hale gelmiş mobilyalarının kırık yayları gibi toprak yüzeyden fırlıyorlardı. Sonunda zirveye ulaştığımda, birkaç derme çatma kulübe, bir çamaşır ipi ve rüzgârın görünmez gövdesiyle şişmiş bir çift donla karşılaştım.

İki dirseğimi de budaklı ahşap parmaklığa dayadım ve aşağılara doğru bakınca, ta uzakta hafifçe sisle perdelenmiş Prag şehrini gördüm; ışıpta titreyen çatılar, tüten bacalar, biraz önce yanından geçtiğim barakalar, ufalcık beyaz bir at.

Başka bir taraftan inmeye karar verip, kulübelerin ilerisinde bulduğum yola çıktım. Manzaradaki tek güzel şey, bir tepenin üzerindeki gaz deposunun kubbesiydi: mavi gökyüzünün önünde, kırmızı ve yuvarlak, dev bir futbol topuna benziyordu. Yoldan ayrılıp yine tırmanmaya başladım, bu sefer seyrek çimenlerle kaplı bir yokuştan. İç karartıcı, çorak kırlar. Yoldan bir kamyon tangirtisi duyuldu, sonra aksi yöne doğru bir at arabası geçti, sonra bir bisikletli, sonra iğrenç tonlarda gökkuşağı renklerine boyanmış, bir cila firmasının minibüsü. Namussuzların renk tayfında yeşil şeritle kırmızı yan yana düşmüştü.

Bir müddet durup yamaçtan yolu seyrettim; sonra döndüm, ilerledim, iki çıplak toprak tümseğin arasından geçen belirsiz bir patika buldum, sonra da, dinlenebileceğim bir yer arandım. Biraz ötemde, dikenli bir çalının altında, yüzünde bir kasket, adamın biri sırtüstü yayılmış yatıyordu. Tam yanından geçecektim, halinde tavrındaki birşeyler beni tuhaf bir şekilde büyüledi: o hareketsizlikteki vurgu, iki yana açık bacaklardaki o cansızlık, o yarı bükük koldaki tutukluk. Üzerinde koyu renk bir palto ve eprimiş fitilli kadife bir pantolon vardı.

“Saçmalık,” dedim kendi kendime. “Uyuyor, sadece uyuyor. Rahatsız etmem için hiçbir sebep yok.” Ama yine de

ona yaklaştım ve şık ayakkabımın ucuyla yüzündeki şapkayı kaldırıp atıverdim.

Borazanlar, lütfen! Ya da daha iyisi, nefes kesen akrobatik hareketlere eşlik eden trampet solosu! İnanılmaz! Gördüğüm şeyin gerçekliğinden şüphe ettim, aklımı yitirdiğimi sandım, midem bulandı, başım döndü -inanın bana, dizlerim o kadar titriyordu ki oturmak zorunda kaldım.

Bakın, şimdi yerimde bir başkası olsa ve benim gördüğümü görse, belki kahkahalarla gülmeye başlardı. Ama gördüğüm şeyin ima ettiği muammadan gözlerim kamaşmıştı. Ona baktıkça, içimdeki her şey parçalara ayrılıyor ve parçalar bir binanın onuncu katından hızla aşağı savruluyordu sanki. Bir mucizeye bakıyordum. Mükemmelliği, sebepsizliği ve hedefsizliği, içimi garip bir hayranlıkla dolduruyordu.

Bu noktada, madem ki artık en önemli kısma vardım ve o kaşınının ateşini söndürdüm, herhalde kelimelerime “rahat!” komutu vermeliyim ve adımlarımı sessizce geriye doğru takip ederek o sabahki ruh halimi tam olarak tanımlamaya çalışmalıyım uygun düşer. Düşüncelerim nasıl bir rota çizmişti, firma yetkilisini bulamadıktan sonra o yürüyüşe çıkmış, o tepeyi tırmanmış, rüzgârlı bir mayıs gününün mavi fonu önündeki o gaz deposunun kırmızı kubbesine bakakalmıştım. Evet, o meseleyi muhakkak çözelim. Öyleyse karşılaşmadan önceki halime bir kere daha bakalım, parlak renkli eldivenlerim var ancak şapkasızım, hâlâ başıboş gezinmekteyim. Aklımdan ne mi geçiyordu? Hiç, işin tuhafı. Tamamıyla boştum, dolayısıyla henüz tanımlanmamış içeriklerle doldurulmaya mahkûm yarı şeffaf bir kaba benzetilebilirdim. Aklımın dış sınırlarında kovaladığım şu önümdeki işe, yeni aldığım arabaya, etrafımdaki kırların şusuna busuna dair düşünceler uçuşuyordu ve eğer aklımın engin iç ıssızlığında bir şey yankılanıyordu ise, bu rastgele

bir kuvvetin beni peşi sıra sürüklediğine dair belli belirsiz bir histi.

1919'da Moskova'da tanıdığım zeki bir Letonyalı bir keresinde sık sık sebepsizce tepemde beliren sıkıntı bulutlarının benim için son durağın tumarhane olacağına kesin işareti olduğunu söylemişti bana. Abartıyordu elbette; şu son bir sene boyunca, ileri derecede gelişmiş ancak her bakımdan normal zihnimin kendini kollarına bırakmaktan hoşlandığı mantıki mimarinin sergilediği açıklık ve tutarlılığı her yönüyle sınadım. Sezginin cilveleri, sanatçı uzgürüsü, ilham, hayatuma onca güzellik katmış bütün bu yüce şeylerin, zeki de olsa, sıradan bir insana, orta şiddette bir deliliğin peşrevi gibi gelmesini anlayabilirim. Ama sizler meraklanmayın; sağlığım mükemmeldir, vücudumun içi de dışı da tertemizdir, yürüyüşüm rahvandır; ne içkide ne sigarada ifrata kaçırım, ne de günlerim şamatayla geçer. İşte böyle, yanaklarından adeta kan damlayan, iyi giyimli ve yakışıklı ben, yukarıda tasvir ettiğim kırlarda dolaşıyordum; o gizli ilham gelmekte gecikmedi. Buldum bilinçsizce izini sürdürdüğüm şeyi. Tekrar ediyorum - inanılmaz! Bir mucizeye bakıyordum ve mükemmelliği, sebepsizliği ve hedefsizliği, içimi garip bir hayranlıkla dolduruyordu. Ama belki de daha o an, ona bakarken, aklım o mükemmelliği sorgulamaya, sebebini aramaya, amacını tahmin etmeye başlamıştı.

Sertçe burnunu çekerek soluk aldı; yüzüne dalga dalga hayat geldi - mucizeyi biraz zedeledi bu, ama mucize hâlâ yerli yerindeydi. Sonra gözlerini açtı, bana bakarak hoşnutsuzlukla gözlerini kırıştırdı, kaykıldı ve bitmek bilmeyen esnemeler -doymak bilmiyordu- eşliğinde her iki elini yağlı kahverengi saçlarına daldırarak kafa derisini kaşımaya başladı.

Ben yaşlarda bir adamdı, uzun boylu, zayıf, pis, çenesinde üç günlük sakal; yakasının (yumuşaktı ve namevcut bir yaka iğnesi için iki iliği bulunuyordu) alt kenarıyla gömle-

ğinin üst kısmı arasında ince bir çizgi halinde teni görünüyordu. İnce, örgü kravatı yana sarkmıştı ve gömleğinin önünde tek bir düğme yoktu. Düğme iliginde ölgün birkaç menekşe solmaktaydılar; biri ilikten kurtulmuş, boynunu bükmişti. Yanı başında eski püskü bir sırt çantası duruyordu; çantanın açık ağzından bir bretzel ve zamanlaması bozuk nefis düşkünlüğü ve kol bacak koparma çağrışımlarıyla yüklü birazı yenmiş bir sosis görünüyordu. Şaşkınlıkla bu berduşu incelemeye koyuldum; bu sallapati kıyafete eski moda, tak-takıştır bir kıyafet balosu için bürünmüş gibiydi.

“Bir sigaraya hayır demezdim,” dedi Çekçe. Sesi ummadığım kadar pes, hatta sakın çıkıyordu ve iki parmağıyla makas gibi sigara tutma hareketi yaptı. Büyük sigara tabakamı ona doğru fırlattım; gözlerimi bir an olsun yüzünden ayırmadan. Eliyle yerden destek alarak biraz daha yaklaştı, ben de fırsattan istifade kulağını ve çukur şakağını yakından inceledim.

“Alman sigarası,” dedi ve gülümsedi - dişetlerini gösterek. Bu beni hayalkırlığına uğrattı, fakat Allahtan gülümsemesi anında yüzünden silindi. (Artık bu aşamada isteksizce de olsa mucizeden vazgeçmeyi kabullenmiştim.)

“Alman mısınız?” diye sordu o dilde, sigarayı parmaklarının arasında döndürüyor ve sıkıştırıyordu. Evet dedim ve çakmağımı burnunun dibinde çaktım. Elleriyle titreyen alevi açgözlülükle esirgedi. Mavi-siyah, küt turnaklar.

“Ben de Alman’ım,” dedi, dumanını üfleyerek. “Yani babam Alman’dı, ama annem Çek’ti, Pilsen’li.”

Ondan beni birdenbire şaşırtmasını, ne bileyim, bir kahkaha patlatmasını bekliyordum, ama hiçbir şey yapmadı. Ancak o zaman onun nasıl da sersemin teki olduğunu anladım.

“Kütük gibi uyumuşum,” dedi kendi kendine ahmakça bir hoşnutlukla ve fiyakalı bir biçimde tükürdü.

“İşsiz misin?” diye sordum.